

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888.

Andra Kammaren.

N:o 14.

Lördagen den 3 Mars.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 24 och 25 nästlidne februari förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången lagutskottets utlåtanden n:is 26 och 27.

§ 3.

Vid föredragning härefter af Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, (i samlingen n:o 3), med anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående aflöning åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna, begärdes ordet af

Herr Östberg, som yttrade: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan, dock med den förändring, att de första orden i klämman: »att Riksdagen *ville för sin del besluta*», måtte ändras till »att Riksdagen *ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla*»; och anhåller jag, herr talman, om proposition på detta mitt förslag.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, att orden »att Riksdagen *ville för sin del besluta*» utbyttes mot orden »att Riksdagen *ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla*»; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

§ 4.

I ordningen förekom härnäst Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 4) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till undervisning i qvinlig slöjd.

Med tillstyrkande af berörda inom Andra Kammaren af herr *M. Arhusiander* väckta motion, n:o 129, hemställde utskottet i detta utlåtande: att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke ett lämpligt anslag af statsmedel borde äskas att ärligen utgå såsom bidrag till de kommuner, hvilka anordna undervisning i slöjd och handarbeten åt flickor i skolåldern — samt att Kongl. Maj:t täcktes, derest Kongl. Maj:t finner saken värd understöd, till nästkommande Riksdag inkomma med förslag dertill — äfvensom till vilkoren för sådant bidrags erhållande.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anförts af herrar *E. Westin* och *C. G. Bergman*.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Fosser: Herr talman! Det torde få anses såsom en känd och erkänd sak, att våra kommunalutskylder i allmänhet äro mycket stora och att de kommunala bördorna så småningom stigit till en nära nog oroväckande höjd. Det finnes flera kommuner i vårt land, der de kommunala utskylderna uppgå ända till 1 krona på kyrken och derutöfver, och det vill för jordbruksfastighet säga det samma som tjugo gånger bevillningen. Likväl äro då häruti icke inberäknade så betydande utgifter som den till presterskapets aflöning och åtskilliga andra utgifter af kommunal natur, såsom landstingsskatt, tingshusbyggnadsskatt och dylika onera. Det torde därför enligt mitt förmenande i afseende på de kommunala bördornas betydenhet kunna påstås att, med undantag af några få lyckligt lottade kommuner, utskylderna stigit till den gräns, som icke utan ytterst trängande omständigheter bör öferskridas. Hvarje steg, som af statsmagterna tagas i riktning af de kommunala bördornas ytterligare stegrande, är därför i min tanke en allvarsam åtgärd, som noga bör öfvervägas, innan den vidtages. Ett sådant steg är här föreslaget af kammarens tillfälliga utskott n:o 1. Det heter nemligen på fjerde sidan af utskottets betänkande att »åtminstone något bidrag» bör »från statens sida lemnas till underlättande af kommuners kostnader i och för undervisningen i den qvinliga slöjden.» Meningen är således den, att kommunerna skola bekosta och anordna slöjdundervisning för flickor, men dertill erhålla något statsbidrag. Men det är just detta, som jag tror att det stora flertalet kommuner i landet icke förmår göra. De små och fattiga kommunerna, de kommuner som tryckas af skulder och

stora utskylder af alla slag skulle få vidkännas en väsentlig olägenhet af en sådan anordning. Äfven med den största offervillighet att ikläda sig ytterligare förbindelser kunde de icke skäligen påfordras att göra det. Om därför denna sak skulle komma att ordnas så, att ett visst statsanslag bestämdes, af hvilket kommunerna erhöles en viss del, mot förbindelse å deras sida att lemna ett lika stort belopp för ändamålet, skulle följden blifva den, att alla de fattiga och hårdt tryckta församlingarne i riket icke skulle kunna ikläda sig några ytterligare utgifter och följaktligen ej blifva delaktiga af statsanslaget, oaktadt det är just dessa församlingar, som äro i det största behof af understöd. Det skulle blifva de jemförelsevis färre och lyckligare lottade kommunerna, hvilka egde förmåga att ikläda sig den äskade uppoffringen, som skulle komma i åtnjutande af det här föreslagna statsanslaget. Men att så ordna saken skulle enligt mitt förmenande hvarken vara klokt eller billigt, på samma gång som jag är fullt öfvertygad att det afsedda målet skulle endast ofullständigt på den vägen vinnas. På något annat sätt torde därför saken böra ordnas. Ty endast i detta afseende, nemligen i fråga om sättet för kostnadernas bestridande, skiljer jag mig ifrån utskottet. Angående nyttan och nödvändigheten af att befrämja den qvinliga handaslöjden är jag af utskottets uppfattning. Och ett ytterligare skäl, än hvad utskottet uttalat, för att göra något för undervisningen i den qvinliga handaslöjden är det, att folkskolelärarinnor och småskolelärarinnor i allmänhet varit i tillfälle att erhålla undervisning i sådan slöjd, och därför äro egnade att kunna meddela sådan undervisning. Om de nu icke blifva dertill använda, så blir ju det, som för dem är i det afseendet gjordt, alldeles ofruktbart. Ty med den lön dessa lärarinnor nu hafva, jemförd med deras arbete, kan man icke rimligtvis fordra att de utan vidare ersättning skola åläggas att bestrida slöjdundervisningen vid våra skolor; utan har det förefallit mig som om, för att nu kunna anordna qvinlig slöjdundervisning, ett visst statsanslag borde beviljas, hvarigenom det blefve möjligt för vederbörande skolråd i hela riket att för dessa medel erhålla lärarekrafter för meddelande af undervisning i qvinlig handaslöjd. Jag föreställer mig, att ett sådant anslag lämpligen skulle kunna bestämmas så att hvarje lärarinna kunde erhålla 50 eller högst 75 kronor. Men så anordnad skulle den qvinliga slöjdundervisningen i vårt land kunna blifva allmän, utan att de fattigare kommunerna därför behöfde i nämnvärd grad ytterligare betungas. Det är visserligen sant, att om den nu föreslagna skrifvelsen komme till stånd, det blefve K. M:ts sak att utreda de närmare villkoren för ett sådant anslags beviljande, men det förefaller mig likväl som om kammaren borde något tydligare säga, hvad den vill, än hvad utskottet här föreslagit. Under alla förhållanden måste jag för min del hålla på en sak, och det är, att om vi skola anordna undervisning i qvinlig handaslöjd i allmänhet inom rikets kommuner, så bör och måste detta ske, utan att församlingarne deraf så särdeles mycket betungas. Det är från denna synpunkt, herr talman, som jag tillåter mig yrka ärendets återförvisning till utskottet i

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.*
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

syfte att såväl motiven som klämman komma att innehålla det uttalandet, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilket sätt och under hvilka vilkor undervisning i qvinlig handslöjd må kunna befrämjas, utan att kommunerna deraf ytterligare, åtminstone icke i någon nämnvärd grad betungas.

Herr *Redelius* iustämde med herr *Fosser*.

Herr *Bergman*: Då jag i utskottet reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, så har detta icke skett därför, att jag på något sätt är afvoigt sinnad mot slöjdundervisningen i skolorna i allmänhet; tvärt om önskar jag, att det varna intresse, hvarmed slöjdundervisningen, särskildt snickerislöjden i gosskolorna, omfattats, måtte komma att sträcka sig äfven till flickskolorna eller folkskolornas qvinliga alumner. Men jag är för min del af den åsigten, att denna angelägenhet skulle, åtminstone tills vidare, bättre gagnas om den helt och hållet öfverlätes åt det enskilda intresset, den enskilda företagsamheten. Den så kallade qvinnoslöjden är betydligt billigare, fordrar betydligt mindre omkostnader än snickerislöjden i gosskolorna; såväl sjelfva undervisningen som de materialier och de redskap, hvilka erfordras vid snickerislöjden, kräfva betydligt större omkostnader än hvad förhållandet är i afseende på qvinnoslöjden. Det har upplysts i utskottet, att sådana läroanstalter kunnat i vårt land upprätthållas för så låga omkostnader som 50 kronor om året, och dessutom finnas åtskilliga län, der landstingen anslagit särskilda medel för just detta ändamål. Svenska riksdagen och svenska regeringen hafva kanske varit frikostigare mot undervisningen, såväl den högre som den lägre, än något annat land i vår verldsdel. Detta är ju vackert och derom är intet annat än godt att säga; men jag tror, att man kan äfven häri gå för långt. Man klandrar en enskild man, som tveksamt stannar framför ett arbete, hvilket förefaller honom väl svårt, och som tittar till höger och venster för att se om han möjligen kan få någon hjälp. Och tvärtom prisar man den som med kraftig hand griper sig an med arbetet, äfven om det synes honom tungt och hårdt, och som, först när krafterna icke räcka till, ber om hjälp och bistånd. Mig synes, som om detta borde kunna ega tillämpning äfven på nu förevarande fråga.

Det förefaller mig, som om man i denna sak, särdeles då den ännu står på försökens och erfarenhetsrönens första stadium, skulle vinna mycket mera om man öfverläte dess ordnande åt de enskilda kommunerna, vare sig med eller utan understöd af landstingen; om sedan intresset för denna undervisning skulle få en större spridning och omfattning, då kunde man taga frågan i förnyadt öfvervägande och se till, huruvida statsunderstöd behöfde ifrågasättas. På grund häraf är jag också af motsatt åsigt till den närmast föregående talaren, så mycket mera som denna undervisning ingalunda är obligatorisk utan fullkomligt frivillig.

Då emellertid kostnaden för denna slöjdundervisnings åstadkommande är så ringa, och sjelfva saken synes mig mera vinna,

om den åtminstone tills vidare öfverlättes åt den enskilda företagsamheten och kommunen, vare sig med eller utan understöd af landsting, så anhåller jag om afslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Angående statsbidrag till undervisning i gränslig slöjd.
(Forts.)

Med herr *Bergman* förenade sig herrar *Lund, Liss Ol. Larsson, E. G. Boström, C. O. Berg, Lyth, Nilsson* i Kägglå, *Akerlund, Odell* och *Olsson* i Frösvi.

Herr *Kihlberg* yttrade: Den föreliggande frågan anser jag vara af synnerligen stor vikt för vårt land och vårt folk, och jag skall därför till en början uttala den önskan att den måtte vinna sympati i kammaren. I de orter, der slöjdundervisning inrättats för gossar, har denna undervisning vunnit allmänhetens förtroende och det resultat, som vunnits, varit ganska betydelsefullt, särdeles i förhållande till de ringa kostnader, denna undervisning kräfter. Det ligger också i sakens natur, att detta läroämne i olikhet med många af dem, som stå på folkskolans program, lyckats tillvinna sig intresse hos flertalet af gossarne, och den händighet, de i skolan fått, lemna de sedan icke bakom sig utan föra den med sig i det allmänna lifvet, der de finna användning för hvad de lärt. Detta förhållande är af stor betydelse såväl för dem sjelfva som för samhället i sin helhet. Hvad jag nu sagt torde väl också böra gälla beträffande frågan om våra flickors undervisning i handarbeten. Det är nemligen en beklaglig sanning, att stor okunnighet råder bland våra flickor rörande sådana nyttiga arbeten, som stickning, spånad, väfnad och sömnad, under det att de i stället utvecklats mycket stor färdighet i finare fruntimmershandarbeten, hvilka hufvudsakligen afse att pryda klädseln eller hemmen utan att vara till någon synnerlig nytta, och detta har sin största betydelse för den fattigare befolkningen. Den stora tillgången och det låga priset på de fabriksvaror, som finnas i handelsbodarne på landet är också en af de hufvudsakligaste orsakerna till den ringa omfattning handarbetet fått i våra hem. Priset på fabriksvarorna är visserligen billigt, men för hvarje inköp måste arbetaren dock vidkännas en utgift, och hans små tillgångar kräfvat, att dessa utgifter blifva de minsta möjliga. Det är också alldeles gifvet, att de arbeten af detta slag, som en kunnig och flitig hustru utför, betydligt inverkar på arbetarens ekonomi. Deras ringa hushåll lemna hustrun tid öfver att bidraga till förfärdigandet af kläder åt mannen och barnen. Så var förhållandet för trettio år sedan och likväl deltog arbetarens hustru icke mindre i sjelfva jordbruket då än nu. Största delen af denna arbetsproduktion har numera försvunnit och intet har kommit i stället. När det nu är fråga om att åter införa den gamla verksamheten i hemmet, så är det första steget till detta mål, enligt min mening, att lemna undervisning i nyttiga handarbeten åt vårt lands uppväxande flickor. Man har sagt, att denna sak vore en kommunens angelägenhet, men man bör då betänka, hvilka kraf folkskolan redan nu ställer på kommunen, och att de skattskyldige inom kommunerna i all-

Angående statsbidrag till undervisning i qvinlig slöjd.
(Forts)

mänhet digna under sina skattebördor till desamma. Det är derför statens pligt att träda emellan. Jag anhåller på dessa skäl att få biträda motionärens framställning.

Herr Arhusiander: Jag anhåller till en början att få uttrycka min tacksamhet till utskottet för den välvilliga behandling min motion rönt, och för den hemställda utskottets flertal till kammaren framställt.

Utskottet säger:

»Nyttan och nödvändigheten af undervisning i slöjd jemväl för flickor, hvarunder hufvudsakligen bör hänföras spånad, väfnad, stickning och sömnad, torde numera vara så allmänt erkänd, att någon närmare utveckling af skälen derfor synes utskottet icke vara af behovet påkallad.»

Och jag vill också tro att denna åsigt delas af oss alla inom denna kammare. Meningarne synas endast vara delade i fråga om sättet för denna undervisnings åstadkommande. Mycket har i detta afseende blifvit gjordt för gossars undervisning i slöjd men deremot föga eller intet för flickor, och dock tror jag att det är fullt ut lika viktigt för qvinnan som för mannen att redan i barnåren få vänja sig vid handaslöjd. Det är viktigt för qvinnan i hvilket stånd som helst, men särskildt för qvinnan inom de fattigare klasserna är det af stor vikt att redan i skolan få lära sig så mycket af handarbeten, att, när hon utgår ur lifvet som maka eller tjennarinna, hon må hafva förmåga att reda sig sjelf med de allra vanligaste sådana. Man anser måhända att denna undervisning snarare borde lemnas i hemmen än i skolorna. Ja, väl vore om det kunde ske, men erfarenheten lär oss att ett stort antal hem finnas, der husmodren hela dagen arbetar utom hus för att kunna bidraga till familjens underhåll, och då saknar hon tid att egna åt sina döttrars uppfostran i den delen. Det finnes äfven hem, der det väl icke är brist på tid, men der förmågan och viljan till sådan undervisning helt och hållet saknas. Och hur tro herrarne det ser ut i sådana hem, der barnen, för att kunna gå i skolan, måste både födas och klädas genom den allmänna och euskilda välgörenhetens försorg? Der finnes ingen möjlighet för deras undervisning i handarbeten.

Nu har man också sagt, att det vore kommunens och landstingens sak att besörja sådan undervisning. Men hur ringa än kostnaden blir, och jag tror icke att den skall blifva särdeles stor, så vet jag, hvad som också redan förut blifvit sagt, att kommunerna äro så betungade af utgifter, och klagomålen deröfver så stora, att ett litet bidrag till förslagets verkställande skulle med tacksamhet mottagas. Jag tror emellertid icke att det är sjelfva statsbidragets storlek, som kommer att verka för ändamålets vinnande, utan fast mera blotta tillvaron af ett sådant bidrag, ty det är min tro att det skulle verka ett allmännare intresse för införande af sådan undervisning, hvarom här är fråga.

Hvilken betydelse statsbidraget för gossars undervisning i slöjd haft och har, finnes berördt uti Kongl. Maj:ts proposition till förra årets första Riksdag rörande statsverkets tillstånd och behof,

hvaruti anföres rörande slöjdundervisningen, att intresset för detta ämne utvecklats »väsentligen genom de statsbidrag som lemnats för befrämjande af undervisning i slöjd för gossar» samt att denna undervisning »vunnit en allt allmännare utbredning i vårt land.»

Hur önskligt vore det icke att man kunde komma derhän äfven med den qvinliga undervisningen, och dock synes frågan nu röna motstånd. Min motion afser ju endast att Riksdagen skulle aflåta en skrivelse i frågan till Kongl. Maj:t. Om Kongl. Maj:t då finner förslaget vara af vigt, kommer ju Kongl. Maj:t att framlägga en proposition derom för nästa Riksdag, som det sedan naturligtvis ligger i Riksdagens skön att antaga eller förkasta. Jag tror därför icke att det ligger någon våda i att nu besluta en skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Då jag är lifligt intresserad af att något göres för detta behjertansvärda ändamål, så vill jag, på grund af hvad jag yttrat samt på de af utskottet anförda skäl, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Odell: Jemte det jag instämmer i herr Bergmans yttrande i denna fråga anser jag att man vid närvarande tidpunkt, noga bör tänka sig för, innan man fattar beslut i det af motionären angifna syfte. Det heter visserligen i utskottets betänkande på tal om nyttan och nödvändigheten af undervisning i slöjd jemväl för flickor: att derunder »hufvudsakligen bör hänföras spånad, väfnad, stickning och sömnad». Så är dock icke fallet, åtminstone med den erfarenhet jag har af dessa förhållanden från min provins. Jag har tvärtom funnit att på de orter, der man sökt meddela flickorna sådan undervisning, dessa blifvit dragna ifrån den egentliga hemslöjden samt att hemmet med dess sysselsättningar slutligen blifvit dem rent af vidrigt. De hafva också därför flyttat in till städerna och blifvit sömmeyskor och dylikt af motvilja för att fullgöra gröfre arbeten. Af flera skäl befarar jag sålunda att det är mycket tvifvelaktigt, huruvida den föreslagna undervisningen skulle blifva till nytta och yrkar därför afslag å utskottets förslag.

Vore slöjdskolors inrättande det enda sätt, hvarigenom undervisning uti praktiska värf skulle bibringas vår qvinliga ungdom, så skulle jag vara bland de första som bifölle ett sådant förslag, men ingen kan väl påstå det.

Det lider icke tvifvel att det på landsbygden är ganska svårt att kunna få sig en piga, ty de flesta flickor der hafva nu kommit i det stadium, att de anse under sin värdighet att mjölka kor och befatta sig med sådana sysslor, som höra till den qvinliga delen af landthushållningen. Men att blifva lärjunge i dylika skolor och sedan få kallas för frökvar, det är hvad allt för många önska, och sedermera lemna de åt far och mor att sköta det öfriga i hemmet. Jag tror för min del, att, om staten lemnade bidrag till undervisning i qvinlig slöjd, skulle i bästa fall skolor för sådant ändamål blifva inrättade i de mera lyckligt lottade kommunerna, under det att de mindre lyckligt lottade eller fattiga kommunerna skulle blifva i saknad deraf. Jag tviflar heller icke på, att der man ansett sådana

Angående statsbidrag till undervisning i qvinlig slöjd.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

undervisningsanstalter vara behöfliga, har man också inrättat dem och det äfven utan någon tanke på bidrag från statens sida. Det synes mig derföre, att det vore bäst att i detta hänseende öfverlemna åt hvarje kommun att göra, hvad den anser lämpligast och icke genom statsanslag liksom tvinga kommunerna till inrättande af dylikt, ty derigenom skulle man komma in på en väg, som jag för min del tror icke vara den rätta.

Jag förenar mig således med dem, som yrkat afslag å utskottets betänkande.

I detta yttrande instämde herrar *Smedberg, Norén, Persson* i Heljebol, *Andersson* i Lyckorna, *Svensson* i Brämhult, *Nilsson* i Skärhus, *Larsson* i Berga, *Sjöberg, Lind, Pehrsson* i Norrsund, *Svensson* i Lösen och *Peterson* i Hasselstad.

Vidare anförde:

Herr Metzén: Det föreliggande ärendet kan visserligen ur ekonomisk synpunkt förefalla ganska obetydligt, men jag anser det i alla fall värdt att beakta. Rättvisa och billighet synes mig tala derför, att, då statsanslag lemnas åt de kommuner, som anordna undervisning i slöjd för gossar, ett dylikt anslag äfven beviljas åt kommuner, som äro villiga att anordna qvinlig slöjdundervisning. Alla tyckas också erkänna det berättigade härutinnan. Man kan visserligen anmärka, att kostnaderna härför äro jmförelsevis ringa och icke större, än att kommunerna sjelfva skulle kunna stå ut dermed. Ja, det är nog sant, men hvad skulle väl följderna blifva, om ingenting åt denna angelägenhet åtgjordes? Jo, att ingen undervisning i qvinlig slöjd i allmänhet komme till stånd. Enligt mitt förmenande är det dock ganska önskvärdt, att undervisning i såväl manlig som qvinlig slöjd meddelas i *alla* skolor, och att den blir obligatorisk. Detta torde väl vara det mål, hvartill man borde sträfvä. Det är sant, att ett sådant mål icke kan på en gång vinnas, men man borde väl derför åtminstone söka arbeta i den riktningen. Ett steg deri synes mig vara om Riksdagen nu ville behjerta och lemna sitt bifall till den föreliggande motionen.

Många kommuner äro visserligen obenägna att nu öka sina rätt dryga utgifter för folkskoleväsendet, men om statsbidrag kunde erhållas, såsom motionären har föreslagit, tror jag, att intresset för saken skulle spurras, och derigenom vore mycket vunnet. Detta synes mig vara temligen otvifvelaktigt, och såsom exempel härpå hafva vi ju sett, att slöjdskolor för gossar på senare tider allt mer och mer kommit till stånd i vårt land.

Man har också invänt, att sedan Riksdagen beviljat medel för att dermed till en del bestrida utgifterna för undervisningen i slöjd åt gossar, så borde det, hvad den qvinliga undervisningen beträffar, vara landstingens sak att bestrida kostnaden härför. Det är ju ganska beqvämt att på det sättet skjuta frågan ifrån sig, men hvad blir väl dermed uträttadt? Jag tror, att det skulle komma att dröja ganska länge i det fallet, innan man finge se att i landets

skolor meddelades undervisning i qvinlig slöjd, och jag anser derföre, att något bör göras i saken från Riksdagens sida.

Huru undervisningen i den qvinliga slöjden skulle meddelas, derom vill jag icke yttra mig. Det bör blifva regeringens sak att lemna föreskrifter i detta hänseende på samma gång, som den lemna föreskrifter om vilkoren för erhållande af sådant bidrag, som nu är i fråga.

Herr talman, jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström från Gefle: För min del anser jag denna motion ganska viktig, och jag tror, att Riksdagen bör göra allt, hvad den kan, för att befordra det syfte, i hvilket motionen blifvit väckt. Jag tror, att slöjdundervisningen i folkskolorna är vida viktigare för flickorna än för gossarne, dels för flickornas egen uppfostrans skull och för uppfostran i de hem, de en dag såsom husmödrar komma att bilda, dels ock för ekonomien i samma hem. Man ser, att husets bestånd och välfärd i ekonomiskt afseende mycket ofta beror mer på qvinnan än på mannen. Dertill kommer, att slöjdundervisningen för flickor är mycket lättare att anordna, och på samma gång mycket billigare än för gossar. När Kongl. Maj:t år 1877 afstämde proposition till Riksdagen med begäran om ett anslag af 15,000 kronor åt lärare i slöjdundervisning vid våra folkskolor för gossar, så uttalades deri den meningen att kostnaden för anordnande af slöjdundervisning för flickor icke kunde blifva särdeles betydlig, hvilket ock anfördes såsom skäl dertill, att intet statsanslag för denna begärdes. Hvad innebär detta? Jo, i sjelfva verket att en sådan undervisning är lättare och billigare att anordna för flickor, än för gossar. Men trots detta, är det säkert, att kostnaderna afskräckt och fortfarande skola afskräcka många kommuner från att anordna dylika slöjdundervisningskurser. Och det är visserligen icke något att undra på. Herr Fosser har först talat om denna sida af saken, och sedan andra. Låt vara, säger jag, att kostnaderna icke äro så särdeles stora, kommunerna äro dock ofta betungade med så många andra utgifter, att de måste draga sig för hvarje ny sådan, om än så liten. Man må erinra sig historien om mannen som lassade sand på sin kärra. Sedan han lassat fullt så mycket, som hästen kunde anses förmå att draga, sade han: »Äh, orkar du det der, så orkar du nog en skofvel till», och så kastade han på den ena skofveln efter den andra till dess hästen icke kunde komma ur stället utan dignade under tyngden. — Deremot tror jag, att om Riksdagen skulle bevilja och Kongl. Maj:t för ändamålet mottaga det här ifrågavarande anslaget, så skulle detta uppmuntra många kommuner att inrätta slöjdundervisning för flickor.

Att deltagandet i denna undervisning icke skulle blifva obligatoriskt, det anförde herr Bergman såsom skäl emot anslaget, men det kan naturligtvis icke vara något skäl, ty mycket ofta beviljas anslag för undervisningskurser, i hvilka ingen menniska är tvungen att deltaga. Så är förhållandet med anslaget till slöjdunder-

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

visningen för gossar, så äfven med anslaget, som gifves åt de s. k. arbetareinstituten, andra att förtiga. Herr Odell här i min närhet uttryckte åtskilliga farhågor och förmenade, att genom anordnande af slöjdundervisning skulle qvinnorna blifva uppfostrade till sömmerskor och fröknar, eller hvad allt han sade. Jag tror, att man icke behöfver någon slöjdundervisning dertill; flickorna blifva lika mycket »fröknar» ändå, äfven i de orter, der sådan undervisning icke förekommer. Men anordnas denna undervisning på ett praktiskt och förståndigt sätt, så bör den ovilkorligen inverka i god riktning uppfostrande på den uppväxande qvinliga ungdomen. För öfrigt står det ju en hvar kommun fritt att bestämma sig för huruvida den vill hafva slöjdundervisning eller icke, och de kommuner, som äro rädda för att deras flickor skola blifva odugliga till pigor och som tro, att slöjdundervisning skulle hafva sådan följd, kunna ju låta bli att anordna dylik undervisning. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan och jag hoppas, att äfven kammaren skall bifalla densamma.

Häruti förenade sig herrar *Persson* i Mörarp, *Bengtsson* i Gullåkra, *Åkesson*, *Olsson* i Ornakäll, *Liljeholm*, *Essén*, *Collander*, *Thestrup*, *Nilsson* i Ystad, *Westrin*, *Berg* från Eksjö, *Waldenström* från Visby, *E. V. Carlsson*, *Nyström*, *Björck*, *Söderblom*, *Petersson* i Hamra, *Andersson* i Stigen, *Andersson* i Hasselbol, *Pehrsson* i Önnerud, *Vahlin*, *Nydahl*, *Carlsson* i Nysäter, *Bromée*, *Kardell* och *Hygrell*.

Herr *Svanberg* yttrade: Ehuru till en början rätt många af kammarens ärade ledamöter instämt uti yrkandet om afslag å nu föreliggande fråga, så vill jag likväl uttala min erfarenhet med afseende å densamma. Man kan icke förneka, att i samma mån som en förbättrad undervisning i bokligt hänseende blifvit införd i våra skolor, så har beklagligen slöjdundervisningen i hemmen blifvit undanträngd. Hvad gosskolorna beträffar, har man der sökt afhjelpa bristen genom meddelande af undervisning i snickeriyrket, men för flickorna finnes knappt någon undervisning i qvinlig slöjd annorstädes än der, hvarest, såsom vi veta, den enskilda välgörenheten trädt emellan. Att man emellertid här i Stockholm beaktat och behjertat denna sak, vet säkerligen den ärade represensant på stockholmsbänken, som var den förste att yrka afslag å den föreliggande frågan. Detta kan man finna deraf, att undervisning i qvinlig slöjd har genom enskildt initiativ kommit till stånd i hertalet af hufvudstadens folkskolor. Att det äfven är nödvändigt att något i den vägen göres på landsbygden, torde ej heller kunna bestridas. Sådant tillståndet nu i allmänhet är, förhåller det sig så, att då en flicka kommer till den ålder, att hon skall lemna skolan och erhålla sin konfirmeringsundervisning, kan hon, som varit träget sysselsatt med att lära sig läsa, skriva och räkna, i vanliga fall knappt sätta en lapp på en kjortel eller sticka en strumpa. Detta ledsamma förhållande har tilltagit år från år, och det är således hög tid, att

man nu något börjar tänka på den väl behöfliga qvinliga slöjden. Ehuru jag för min del är fullt öfvertygad, att en sådan undervisning kan på enskild väg och mycket billiga vilkor åstadkommas, så tror jag dock i likhet med talaren på geffebänken, att det skall verka uppmuntrande på kommunerna, om staten visar sin öfvervillighet för denna sak genom att dertill lemna ett, om ock ringa, bidrag. Jag ber att på de enkla skäl, jag nu anført, få yrka bifall till motionen.

Angående statsbidrag till undervisning i qvintlig slöjd.
(Ports.)

Herr *Widström* instämde i detta yttrande.

Herr *Östberg*: Under diskussionen har blifvit yttradt, att slöjdundervisningen för flickor borde ega rum icke i skolan, utan i hemmet. Ja, detta är också min åsigt, att så borde ske, men det är väl känt, att i många torftiga hem, i synnerhet på landet, få flickorna icke lära sig dessa arbeten, och det är lika säkert, att en stor del af mödrarna i dessa hem ej kunna lära dem dylikt, ty de hafva icke själfva tillräcklig skicklighet deruti. Det är därför enligt min öfvertygelse alldeles nödvändigt, att man i skolan söker tillgodose behovet af sådan undervisning, och att man verkligen äfven ansett detta vara af nöden framgår deraf, att en mängd landsting och hushållningssällskap anvisat medel för att befördrå detta ändamål, som nu är i fråga. En ärad talare har hyst den fruktan, att undervisningen i qvintlig slöjd skulle göra flickorna odugliga till grofarbete; men detta torde väl dock vara en temligen ogrundad farhåga, ty icke kan man tänka, att en ladugårdspiga skulle blifva sämre till sådant arbete, därför att hon kan stieka ett par strumpor eller sitta i en väfstol. Tvärt om tror jag, att en hvar på landet skall blifva nöjdare med en piga, som äfven känner till något af dessa saker.

Det har mot detta förslag invändts, att det vore onödigt, att staten lemnade något anslag till dylika skolor, enär de erforderliga beloppen vore så små, att kommunerna själfva kunde åstadkomma de nödiga medlen. Ja, det kan nog vara sant, att i en hel del kommuner, der utskylderna ej äro alltför stora, detta kan gå för sig, men vi hafva af den talare, som öppnade debatten, hört, att i många trakter utskylderna äro så betungande, att ett bidrag af staten med omkring 50 kronor skulle spela en icke så obetydlig rol. Detta är emellertid för mig icke det vigtigaste i denna fråga, utan det är, att jag tror, att det intresse för slöjdundervisningen, som genom ett statsbidrag skulle kunna väckas till lif inom de respektive kommunerna, är af den allra största betydelse. Erfarenheten på andra områden har nemligen visat, att understöd från statens eller landstingens sida hafva eggat och intresserat kommuner till företag, som antagligen annars icke skulle hafva kommit till stånd. På dessa grunder ber jag för min del få yrka bifall till utskottets förslag, och vill gent emot herr *Fosser*, som yrkat på återremiss i syfte att Riksdagen skulle uttala den åsigt, att staten borde ensam åtaga sig dessa kostnader, endast nämna, att utskottet väl knappast hade kunnat gå utöfver. hvad motionären

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i kvinnlig
slöjd.*
(Forts.)

begärt, hvarförutan jag tror, att det kanske är klokast att icke begära alltför mycket, utan måttligt, då det kan hända, att man framdeles kan få mera. Herr talman! Jag yrkar bifall.

Herr Broström: Herr talman! Sedan jag begärde ordet, har jag hört tvenne uttalanden, det ena af herr Waldenström och det andra från stockholmsbänken, i hvilka jag till alla delar vill instämma. Den närmaste anledningen till att jag begärde ordet var ett uttalande, som gjordes af min granne till höger. Han talade ur egen erfarenhet om hvilka bedröfliga följder en slöjdskola för flickor i hans hembygd skulle hafva frambragt. Jag har en annan erfarenhet från min hemort. Der finnes äfven en slöjdskola för flickor, och jag, som i 35 år följt dess verksamhet, kan intyga, att den haft de allra bästa resultat att framvisa. Jag har icke funnit, att denna slöjdskola har uppfostrat flera »fröknar» än andra skolor inom landskommunerna, som jag haft tillfälle att närmare följa. Jag vill blott anmärka, att denna slöjdskola, som vi hafva i Kristinehamn arbetat i många år, dervid skolan åtnjutit understöd från en särskild donation, samt att den verkat till mycken välsignelse. Derifrån har ock till den närmast omkring liggande landsbygden utgått initiativ och väckelse, så att äfven der inrättats slöjdskolor för flickor, med hvilka belåtenheten varit lika allmän. Jag ber således att få förena mig med motionären och yrka bifall till hans motion.

Herr Winkrans: Äfven jag kommer att lika med den siste ärade talaren yrka bifall till utskottets förslag och gör det med den varmaste öfvertygelse om att nyttan af slöjdundervisningen bör komma lika väl den uppväxande qvinnan som mannen till del. Man har anmärkt mot vårt folks karakter, att det lider af det felet att låta så mycken tid onödigtvis gå förlorad, och vidare att då ynglingen och flickan lemnar skolan och utträder i lifvet, de visserligen ega ganska stora bokliga insigter, kunna sin katekes utantill, kunna räkna upp Sveriges konungar och äro hemma i räkning m. m., hvilket allt ju äfven är en god sak, men att på samma gång denna flicka icke kan laga en klädning, som gått sönder, eller denne gosse bruka en såg, yxa eller knif, utan sitta i stället fåfänga och overksamman. Derfor anser jag det nödvändigt att söka åstadkomma en förbättring i detta fall, ehuru en sådan redan vidtagits på åtskilliga orter med afseende å gossarnes undervisning och delvis äfven något litet för flickorna. Jag anser, att det lilla bidrag, som kan ifrågakomma från statens sida är synnerligen nödvändigt, och att de välsignelsebringande frukterna häraf skola mångfaldigt uppväga kostnaden. Jag kommer därför att af fullaste öfvertygelse rösta för bifall till utskottets förslag och vågar mot den ärade talaren på stockholmsbänken anmärka, att då han vädjade till den enskilda företagsamheten, så vill äfven jag göra detta och tror, att man utan denna icke kommer långt, men är på samma gång af den åsigt, att denna sak är så vigtig, att alla goda krafter böra tagas i anspråk för åstadkommande af

ett godt resultat. I likhet med utskottets ordförande tror äfven jag, att ett statsbidrag i detta fall kommer att i högsta grad verka uppmuntrande på de enskildes och kommunernas bemödanden, så att man genom alla dessa faktorerers samverkan kan hoppas på ett välsignelsebringande resultat. I denna öfvertygelse kommer jag att lägga min voteringsedel i urnan för bifall till utskottets förslag.

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinnlig
slöjd.
(Ports.)*

Med herr Winkrans instämde herrar *Månsson, Andersson* i Nöbbelöf, *Beskow, Andersson* i Örstorp, *Hansson* i Solberga, *Olsson* i Sörnäs och *de Laval*.

Herr Björkman: Herr talman! Saken gestaltar sig för mig så, som om den redan vore afgjord och som om rösterna i denna kammare skulle vara gifna för bifall till utskottets förslag. Men, herr talman, jag är viss om, att, ifall man hade en sådan grundlag, som berättigade qvinnor att sitta här med oss och lagstifta, och en fråga sådan som denna förekom, att, säger jag, enligt min bestämda tro, de svenska qvinnorna skulle högljudt protestera mot sådana uttalanden, som här blifvit gjorda, nämligen att de icke kunde sätta en lapp på en kjortel eller sticka en strumpa. Jag tror icke att det gått så långt, åtminstone icke på landsbygden. Huru vidt det har gått i Stockholm, vet jag icke. Med glädje har jag hört af mången uppgifvas, att slöjdundervisningen i deras orter skulle verka med välsignelse. Jag tror det också. Åtminstone hafva vi haft en dylik slöjdskola, inom den kommun jag tillhör, och der har slöjdundervisningen och skolan gått framåt så godt som den kunnat, efter våra förhållanden. Eleverna få öfva sig med dessa finare saker, som passa för tidens kraf och fordringar, — fastän det, som de mest och bäst behöfva inhemta, ej i denna skola ännu kommit till stånd att blifva föremål för undervisning. Sedan jag omnämnt detta, vill jag emellertid fråga herrarne, huru det skall taga sig ut i framtiden, om vi skulle i hvarje liten sak, som vi skola göra, anhålla att staten skall taga hand derom. Blifver en landtbrukare fattig, så genast är det *staten*, som skall hjälpa honom. Så det ena med det andra. Jag kan icke vara med om att man för hvarjehanda sådana småsaker som denna skall säga: »hit med anslag, så att detta eller detta skall kunna uträttas». På det sättet komme det väl icke att dröja länge, förr än man skulle säga: »vi behöfva anslag för att våra flickor skola lära sig att koka kål och gröt, ty deras mödrar äro ej så hemma i den konsten, att de kunna lära sina barn sådant». Det vore nu högst beklagligt, och på det sättet fruktar jag att man komme till ett besynnerligt slut till sist. Jag tror emellertid att det kommer dröja ännu någon tid, innan flickor i de nu föreslagna undervisningsanstalterna komma att lära de arbeten, som de i det praktiska lifvet mest behöfva, äfven om det icke skulle dröja så länge, innan vi komma derhän, att undervisningen häri förlägges dit. Men jag vill åtminstone till protokollet hafva sagt, att jag icke tror att det står så illa till med den svenska qvinnan, som

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinnlig
slöjd.
(Forts.)

här blifvit framställt, och därför har jag velat med denna protest instämma med dem, som yrkat afslag.

Häruti instämde herr Jönsson i Mårarp.

Herr Pålsson: Herr talman! Det har allaredan talats så mycket till fördel för utskottets förslag, så att om man vill rösta därför, behöfver man kanske knappast tillägga något. Men då jag begärde ordet, för att något yttra mig öfver frågan, vill jag nu också begagna mig af tillfället. Då i detta utskottets förslag till skrifvelse, det heter att man skulle anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida icke ett *lämpligt* anslag af statsmedel borde äskas att ärligen utgå till kommuner, der sådan undervisning i handslöjd för flickor anordnades, så framstår naturligtvis den frågan: »hvad menas med ett *lämpligt* anslag?» Det är ett ganska sväfvande uttryck. För min del anser jag att *hälften* af den kostnad, som behöfdes för att anordna en sådan slöjdundervisning vore ett »lämpligt anslag». Om man tänker på att det ju kan finnas i större kommuner flere skolor och i mindre blott en, så tror jag att om skollagen betalar halfva kostnaden, så blir undervisningen så ordnad, att den kan lika fullt uppfylla sitt ändamål, men ändå blifva billig. Och hvad beträffar det arbete, hvari flickor skulle undervisas, så är det tydligt och klart, att på landsbygden kan man, då man vill fälla olika omdömen om finare eller gröfre handarbeten, säga, att det handarbete, som är alldeles nödvändigt, såsom spånad, väfnad och strumpstickning m. m., såsom nämndt, är det nyttigaste och nödvändigaste, fastän äfven det finare arbetet kan vara nyttigt att lära, för dem, som bevista skolorna, och därför kan jag icke annat än önska utskottets förslag all möjlig framgång.

Herr Schöning: Utom det behjertansvärda i motionen och på samma gång jag instämmer med den ärade talaren på göteborgsbänken, vill jag med några ord tillkännagifva min uppfattning och angifva de skäl, hvarför jag kommer att rösta för utskottets förslag. Jag anser att det är en rättvisa mot qvinnan, att hon någon gång får stå på samma nivå som mannen. Man gör allt möjligt för mannen, men sedan, när det är fråga om att göra något för qvinnan, så vill man pruta. Mot de talare, som uppträdt mot motionen, vill jag därför invända, att jag anser det vara lika nyttigt och nödvändigt för qvinnan att öfva sig i nyttig slöjd, som det är det för mannen. Jag anhåller sålunda om bifall till utskottets förslag.

Herr Odell: Ja, vore det här det enda sättet att bringa qvinnan till likställighet med mannen, så skulle jag vara den förste att instämma i det förslag, som utskottet framlagt. Men jag tror icke detta, utan är af den tanken, att man genom ett bifall till förslaget skulle komma in på ett område, hvarpå hvarken jag eller någon af herrarne kunna se någon ände. Jag tror också, så-

som jag förut antydt, att man med inrättandet af sådana slöjdskolor lätteligen kan komma på den tanken, att man dermed afbördat sig all skyldighet till undervisning i hemmet, ty här finnes nu en slöjdskola och dit skola vi skicka våra barn! Så har mången tänkt till och med i afseende på den vanliga bokliga undervisningen, och menat att allting skall läras i skolan. Har då verkligen hemmet ingen skyldighet? Jo, jag tror det, och jag anser att barnen böra der inläras i sådant, som föräldrarne sjelfva kunna meddela dem. Jag får också säga att, om jag kunde tro, att qvinnan skulle blifva bättre skickad att sköta ladugården, därför att hon hade kunskap i de slöjdarbeten, hvari hon genom den ifrågasatta undervisningen skulle blifva undervisad, så skulle jag vara med om utskottets förslag. Men jag tror det icke. Tvärt om är jag öfvertygad, att får hon dessa kunskaper, så skall hon kanske anse att hon fått lära allt det man kan lära i världen. Men kommer det så vidt, så inträffar lätteligen, att hon glömmar de skyldigheter, som först och framför allt borde ligga henne om hjertat, nemligen att hjälpa till i hemmet, och jag tror icke att denna åsigt jäfvas af erfarenheten. Sådana faror äro i sanning förknippade med en dylik undervisning, att jag icke kan vara med derom. Det skulle kunna hända att qvinnan just genom en sådan undervisning komme att blifva alldeles oduglig i hemmet och oduglig till att sköta ladugården, därför att hon icke ville vidare befatta sig med dylikt. Jag hemställer huru vida herrarne anse, att hon på det sättet blir hvad hon bör blifva, nemligen mannen till en hjälp. Om hon blir bondhustru eller torparehustru, så kan hon kanske icke sköta sina hushållsbestyr och icke heller mjölka korna. Jag tror därför att en sådan uppfostran skall förrycka hennes egentliga ställning. Jag är deremot för min del af den mening, att ett sådant hem, der far och mor äro angelägna om sina barns uppfostran, der bibringa de dem också en uppfostran, som lämpar sig för den ståndpunkt, hvilken de innehafva, och jag tror att i ett sådant hem få flickorna lära sig både att lappa och laga. Är det så att qvinnan måste vända sig till slöjdskolan för att lära sig att lappa och laga, ja då beklagar jag ställningen. — Jag står ännu fast vid mitt förut gjorda yrkande.

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvintig
slöjd.*
(Forts.)

Herr Bergman: Herr talman! Det var en tid i vårt land — det är icke så länge sedan — då barnen fingo lära i hemmen både att läsa och att arbeta. Sedan delade man på dessa båda saker, så att arbetet fortfarande inhemtades i hemmet, under det att läsningen förledes till skolan. Men denna läsning, och den tid, som deråt anvisades, har ökats mer och mer, så att barnen numera befinna sig en ganska stor del af dagen i skolan och icke i hemmet; och det torde icke vara herrarne obekant, att klagomål åtminstone i städerna ofta höras deröfver, att föräldrar få så litet rå om sina barn. Den tiden, då äfven läsarbetet förrättades i hemmet, tror jag icke att man hörde klagomål öfver dessa nödvändiga hemarbeten, som nu taga en så lång del af barnens tid i anspråk.

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.
(Forts.)

Beträffande den föreliggande frågan om införande i skolorna af undervisning i enklare qvinliga slöjdarbeten, är det, under dessa af mig angifna förhållanden, som åtminstone jag för min del hyser mycken tvekan för, att man skall än vidare gå i den riktningen att ytterligare draga barnen under deras första uppväxtår från hemmet till skolan, det må vara lässkola eller slöjdskola. Och då man på det sättet vill göra denna del af uppfostran till en statens angelägenhet, så känner jag mig mycket mera tveksam, helst det gäller en omsorg, som synes ligga vida naturligare för hemmets än skolans verksamhetsområde. Slår man in på den vägen, att staten skall åtaga sig äfven ganska enskilda frågors lösning, så kan jag icke se hvar man skall sluta. Jag ber i det fallet få hänvisa till herr Björkmans anförande, hvori han drog de yttersta konsekvenserna af en dylik åtgärd. Jag tror icke att han gick för långt. Ty om staten nu skall se till att kvinnorna skola lära sig att sticka strumpor m. fl. handarbeten, så är det sannolikt, att det icke dröjer länge, förrän pretentionerna på staten komma att sträcka sig betydligt längre.

Det är därför som jag, icke på grund af någon afvoghet mot dessa arbeten, då jag förra gången hade ordet, yttrade, att jag ansåg, att denna sak, åtminstone tillsvidare, till dess man fått se, huru den komme att utveckla sig, borde blifva en kommunens angelägenhet, med eller utan bistånd af landstingen. Och jag ber att gent emot de herrar, hvilka antydt, att de, som yttrat sig emot motionen på samma gång skulle vara emot detta arbete, kvinnoslöjden, få säga, att jag för min del tror mig vara lika mycket intresserad för att kvinnan får lära sig detta arbete som trots någon af de herrar, hvilka talat för motionen. Men jag anser det för min del vara orätt att, så snart ett behof, det må vara inom undervisningens område eller eljes, yppar sig inom en kommun, ett behof, som kräfver litet penningar, man då genast skall längtansfulla blickar till staten och statskassan. Jag är visserligen så ny i kammaren, att min åsigt möjligen därför icke står i öfverensstämmelse med den, som i riksdagen uttalats; men jag kan ändock icke hjälpa, att jag ej anser det lämpligt. Det är af detta skäl, som jag reserverat mig mot utskottets förslag.

Det har också sagts, att, om blott en början blifvit gjord, ett önskningsmål ju är, att sådana slags undervisningsanstalter måtte komma att finnas i hvarje kommun. Om så blir förhållandet, så blir det ju, så att säga, ett allas sammanskott, hvaraf hvar och en sedan får sin del. Staten får ju sina inkomster från kommunerna. Skulle nu alla dessa kommuner erhålla understöd af staten, så blefve det ett sammanskott från alla kommuner, hvilket sedan komme att återigen fördelas på de enskilda kommunerna.

Jag fortfar i mitt yrkande om afslag.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Esset, *Andersson* i Baggböle, *Börjesson*, *Lilienberg*, *Lärsson* i Mörtlösa, *Petersson* i Boestad och *Petersson* i Eksebo.

Herr Ekeborgh yttrade: Då öfverläggningen tyckes arta sig till att blifva en fullständig öppen votering, har jag ansett det vara min skyldighet att uttala mig i frågan.

Jag hade helt enkelt kunnat inskränka mig att instämma i den ärade representantens på göteborgsbänken anförande. Men det är ett och annat under diskussionen faldt yttrande, som manat mig att uppträda.

Jag har från ett håll hört påstås, att nyttan af dessa slöjds-kolor skulle vara åtminstone trifvelaktig. Det torde då mot ett sådant yttrande tillåtas mig att sätta *erfarenhetens* vittnesbörd. Inom den trakt, der jag har min tienstgöringsverksamhet, har under tidernas lopp den ena slöjdskolan uppstått efter den andra, till någon ringa del understödd utaf landstinget. En församling, hvilken jag känner väl till, var ibland de första, som inrättade sådana slöjdskolor, och utaf det lilla anslag, som landstinget då lemnade, undfick denna församling understöd till 3 slöjdskolor. Men ehuru slöjdskolornas antal ökades, stod dock anslaget på ungefärligen samma punkt; sedermera har det minskats, så att anslag nu lemnas till allenast *en* slöjdskola. Men derutaf har församlingen dock icke låtit afskräcka sig, utan, ehuru den blott har anslag till en skola, har den likväl inom sig 10 — säger tio — slöjdskolor för flickor, underhållna helt och hållet af kommunen med undantag af det lilla tillskottet från landstinget. Då jag nu vill sätta erfarenhetens vittnesbörd emot hvad som yttrats om den trifvelaktiga nyttan af slöjdskolor, får jag för min del erkänna och vitsorda, att både inom den församling, på hvilken jag nu syftat, och inom många andra församlingar, der jag väl känner till förhållandena, uttalats en synnerlig belåtenhet med dessa skolor. Och visst är, att hvad af skolväsendet, som de ifråga-varande församlingarna minst skulle vilja vara utaf med, det är — derom är jag öfvertygad — just dessa slöjdskolor.

Men — säger man — så långt är det väl icke gånget med våra svenska qvinnor, att de icke sjelfva kunna undervisa sina barn i handaslöjd. Ja, det vore väl, om det icke öfverallt vore så långt gånget. Men det finnes likväl ganska många hem, der husmodern, äfven om hon vill, knappast kan undervisa sina barn i de allra enklaste arbetena.

Ja, men — svarar man — dessa skolor framalstra »fröknar» och »mamseller». Der skall det förfärdigas fina saker, allt sådant som kittlar fåfången och som ser präktigt ut. Nej, mine herrar, det är just så, som slöjdskolorna *icke* böra vara ställda. De böra vara ställda på sådana grunder, att der *icke får* förfärdigas något arbete, som kan hänföras till lyxartiklar. Så äro — åtminstone så vidt jag vet — slöjdskolorna inom Linköpings stift anordnade. Der får icke förekomma så mycket som virkning af en spets, därför att man anser, att detta är alldeles onödigt, och att den tarfliga qvinnan kan undvara sådant; vill hon *i framtiden* lära sig förfärdiga spetsar, så må hon då göra det. Ingen må heller inbilla sig, att våra uppväxta qvinnor skola blifva sämre, eller odugliga för grofarbete, därför att de fått lära sig sticka strumpor, sätta en

Angående statsbidrag till undervisning i qvintlig slöjd.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinnlig
slöjd.
(Forts.)

lapp på en trasig klädnad o. s. v. Nej, mine herrar, det är en kunskap, som är ganska nyttig för qvinnan i framtiden, hon må komma att sysselsätta sig med grofarbete eller finare arbete. Något »vädligt» tror jag för min del icke förefinnes i dessa skolor, ehuru sådant blifvit förespegladt. Men deremot *vet* jag, att de verkat ganska mycket både till gagn och välsignelse. Det är därför som jag af fullaste öfvertygelse yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Jag tror, att icke något af vigt vidare är att tillägga i denna sak, och skall därför försöka fatta mig kort.

Jag begärde ordet med anledning af hvad en ärad representant här bakom mig yttrade. Han tycktes hafva den uppfattningen, att, om qvinnan skulle få lära sig någon liten smula, hon då skulle blifva oduglig att sköta en ladugård. Jag ber att få erinra, att jag för min del till och med har sett i Nerike, i den trakt der han är hemma, att qvinnan lemnat väfstolen för att gå ut i ladugården och sköta kreaturen. Jag kan således icke förstå, hvarifrån han fått dessa stora farhågor för den ifrågavarande undervisningen.

Han trodde också, att, om man skulle få i gång en dylik läroanstalt, hustrun eller modern skulle aflyfta sig sin skyldighet att undervisa barnen i hemmet. Jag tror tvärtom, att, om barnen få lära sig en liten smula i skolan, behovet skall tvinga föräldrarne att anlita barnens hjälp till såväl spanad som väpnad och stiekning; ty det är beklagligt, att det finnes åtskilliga mödrar, som icke äro hemmastadda på dessa områden. Jag må dock erkänna med den ärade talaren, att det äfvenså är beklagligt, att det »bildas fröknar» — såsom han behagade uttrycka sig — och att dessa »fröknar» äro alldeles onyttiga, så att det är mycket svårt att få en duglig piga. Allt detta är ju sant; och man må erkänna, att det är ett beklagligt förhållande. Men det är lika mycket att beklaga, om man kommer derhän, att det är omöjligt att få en hustru, som kan spinna och väfva och sy kläder åt barnen. Det synes därför, som om det skulle finnas ganska stora skäl för att begynna arbeta emot bildandet utaf »fröknar». Och detta kunna vi i någon mån göra genom att ordna så, att om möjligt alla flickor kunna erhålla undervisning i handarbete. Ty orsaken, hvarför det blir en och annan s. k. »fröken», är den, att några få undervisning i nämnda arbete, under det våra qvinnor i allmänhet äro okunniga i detta stycke; man måste därför anlita nämnda fruntimmer, hvilka derigenom erhålla så betydlig inkomst, att de börja sätta sig öfver de andra. Skulle man deremot — hvilket jag anser vara det rätta — gå den vägen, att man bibringade en smula färdighet i handslöjd åt *alla* unga qvinnor, så skulle det sedan icke gå så lätt för några att göra sig till »fröknar», därför att de kunde en smula.

Herr Björkman tyckes vara ganska bekymrad för, huru det skulle ställa sig i framtiden, om det framställda förslaget bifölles. För min enskilda del tror jag, att det skulle komma att ställa sig

så, att om Riksdagen beviljade ett dylikt anslag under måhända 15 eller 20 år, skulle våra flickor efter den tidens förlopp hafva förvärfvat färdighet i handarbete. Och sedan man kommit så långt, att detta i de allra flesta fall vore förhållandet — ja, då kunde man mycket väl indraga anslaget; ty då skulle de såsom mödrar kunna gifva sina barn undervisning sjelfva.

Jag tror således, att det icke föreligger någon fara i att bevilja detta anslag. Jag tror också, att det vore godt, om man komme derhän, att man i allmänhet satte sin ära deruti, att man ginge klädd, synnerligast på landsbygden, i kläder, som hustrun och döttrarna hafva förfärdigat. Ännu finnes det åtskilliga landskommuner, der kvinnorna särskildt sätta sin ära uti att hafva sina män klädda i kostymer, som de sjelfva spunnit och väft. Och jag för min del skulle önska, att man än en gång komme derhän, att man kunde realisera hvad som står i den der gamla versen, som herrarne säkert känna till; jag skall be att få citera den:

»Af granna klär sig andra må af fåfängt skäl förnöja;
Den jord jag föder skänker mig min sköna vadmalsströja.
Hon är hel och ren och varm
Och spunnen vid min hustrus barm
Samt väfd utaf min dotters arm;
Kär är mig denna tröja.»

Jag tror, att om vi kunde realisera denna gamla vers, så vore det något stort. Men för att komma derhän, hafva vi att försöka göra hvad vi kunna för att främja handaslöjden.

Innan jag slutar, ber jag dock att få tillägga något gent emot den ärade talare, som först hade ordet. Han tycktes vilja utgå från den synpunkten, att staten borde öfvertaga hela saken, emedan det skulle blifva svårt för åtskilliga fattiga kommuner, som icke skulle komma i åtnjutande af nämnda anslag till följd deraf att de icke kunde inrätta några skolor. — Häruti kan visserligen ligga någon sanning och kanske icke så obetydligt. Men när man gifver akt på förhållandena, finner man, att de barn, som uppfostras i en församling och der erhålla undervisning i slöjd, i allmänhet icke komma att bosätta sig i samma församling. Således kan man ändock antaga, att äfven de församlingar, som icke hafva några läroanstalter i slöjd, kunna få nytta af ifrågavarande anslag derigenom att många kvinnor, som uppföddts i församlingar, der man haft en dylik inrättning, komma att flytta in i andra församlingar och dela med sig något af sina kunskaper och färdigheter.

Af hvad jag haft äran anföra framgår, att jag, huru jag än ser saken, finner det vara lämpligt att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelef: Jag kunde helt enkelt tiga still, emedan jag redan instämt med en föregående talare, som yrkat bifall till förslaget; men det var ett yttrande af en representant på örebro-bänken, som gjort att jag begärt ordet.

Det sades af denne talare, att i fall man kunde förmoda att

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvintlig
slöjd.*
(Forts.)

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.*
(Forts.)

genom inrättande af slöjdskolor qvinnan skulle blifva bättre ladugårdspiga, så skulle han rösta för anslaget. Jag förstår sannerligen icke, hvarför qvinnan skulle blifva sämre därför, att hon under barndomen finge lära sig litet slöjd. Litet hvar af oss har väl åtminstone någon gång sett, huru i ett hem, der en qvinna har något litet grand kännedom om slöjdarbeten, hon genom att under de tider, som hon är ledig från annat arbete, egna sig åt handaslöjd, kan i många fall bidraga till hemmets trefnad såväl genom förfärdigande af åtskilliga småarbeten som genom lagning och annat dylikt. I sådana hem blir enligt min öfvertygelse qvinnans handaslöjd för mannen till verklig trefnad och välsignelse.

Det sades äfven, att qvinnans rätta plats icke skulle vara åt det hållet. Men enligt min tanke är det just åt det hållet, som hon har sin rätta plats. Ty icke är väl qvinnans rätta plats i allmänhet uti ladugården.

Representanten på örebrobanken syntes äfven vara rädd för att man genom införande af slöjdundervisning skulle uppfostra våra flickor till »fröknar». Men det är min öfvertygelse, att just det motsatta förhållandet kommer att inträffa. Ty om man inrättar slöjdskolor i hvarje kommun, så komma flickorna att mera vistas i hemmet än nu, då man i många fall är nödsakad att skicka dem långa vägar, när man vill, att de skola inhemta nödiga kunskaper i slöjd.

Det är på dessa skäl, som jag anhåller om bifall till Utskotets förslag.

Herr Brodin: I likhet med den näst föregående talaren begärde jag ordet med anledning af hvad en talare här i närheten yttrade. Han sade nemligen, att han trodde, att slöjdundervisningen skulle bidraga till att fostra »fröknar», och att han därför var emot anslaget, men att han skulle velat rösta för det, om flickorna derigenom kunde blifva bättre ladugårdspigor. Jag tillåter mig att påpeka, att jag tror, att det ej finnes något hinder för att flickorna, äfven om de hafva andra kunskaper, skulle kunna lära sig äfven gröfre arbeten, så vida viljan finnes. Men finnes icke denna, så är det i alla fall fåfängt.

En talare på stockholmsbanken har beklagat, att nu slöjdundervisningen, likasom förut skolundervisningen, skall flyttas från hemmen, der den förut handhafs. Ja, detta är beklagligt, men om vi tänka efter, hvarför så måste ske, så är det just hos den nuvarande skolstadgan och skolundervisningen, som felet ligger. Och då Riksdagen varit med om att stifta dessa stadgar och bestämmelser, så torde det icke vara ur vägen, att Riksdagen äfven bidrager att ställa till rätta igen.

Om man nu granskar, huru det går till i många arbetarehem, så finner man, att barnen, som genom den undervisning de erhålla, få lära sig mycket mer än föräldrarna varit i tillfälle att få lära, anse sig blifva litet för mera än dessa och sedan hålla sig för goda att göra de sysslor, som modern begär af dem. De skylla då på lexor och »ha inte tid» att hjälpa: De hafva icke vilja.

Så får modern förrätta sysslorna, och barnen få gå och slå dank och lära sig ingenting. Det är dock en alldeles nödvändig sak, att det blir någon förändring häri, och detta så mycket mera, som i många fall hustrurna äro sådana, att de hvarken kunna eller, om de kunna, icke hafva tillfälle att undervisa sina barn i slöjd och handarbeten.

Om man ser på en arbetares hem — ty der faller saken bäst i dagen — så finner man mången gång, att den ene arbetaren, som erhåller högsta gångbara aföning, men har en dålig hustru, har det ganska fattigt och klenst bestäldt för sig; och hans barn få mången gång springa halfnakna omkring och lära sig ingenting. Men i en annan arbetares hem deremot, om der finnes en ordentlig hustru, kan man få se snygga, rena barn, som deltaga i hemsysslorna. Hustrun sitter vid väfstolen, barnen hålla på med handaslöjd och i taket hänger ett spett med hembakadt bröd, ehuru denne senare arbetare kan förtjena endast hälften eller två tredjedelar emot förstnämnde. Allt detta beror på hustrun, och fastän hemmet är fattigt, är det dock der mycket bättre stäldt än hos den andre arbetaren, som hade större inkomster.

Såsom jag förut har sagt, anser jag, att den nu gällande undervisningsstadgan har sin del i att vi kommit af oss med hemslöjd i allmänhet, och jag för min del anser därför, att det är på sin plats, att äfven Riksdagen gör hvad den kan för att häfva detta missförhållande. Min åsigt härutinnan går till och med så långt, att jag anser att slöjden borde vara det enda obligatoriska läroämnet i skolorna. Ty om man tager reda på huru det är, så hafva barnen i allmänhet i den ålder, då de gå i skolorna, både begär och vilja att lära sig slöjd- och handarbeten. Och då bör man taga vara på detta, medan hågen ännu finnes kvar, och icke förqväfva den genom att lemna dem sysslolösa, och äfven, sedan de slutat i skolan, genom lagbestämmelser, hindra dem att arbeta, och på det viset genom stiftade lagar rent af tvinga dem att, i stället för arbetsamma och lyckliga medborgare och medborgarinnor, blifva dåliga och odugliga medlemmar af samhället.

Då jag anser det vara af allra största vigt för samhället och staten, att i synnerhet qvinnan blir så uppfostrad, att hon blir en duglig moder — ty det är ganska sällan, som dåliga mödrar uppfostra dugliga söner — då jag alltså anser det såsom en hufvudsak, att den qvinliga uppfostran icke vanvårdas och lemnas å sido, och att således fullkomlig rättvisa och sjelfbevaringsdrift fordrar, att flickan kommer i åtnjutande af samma fördelar som gossen, så ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Att hågen för handaslöjd och hushållsbestyr börjat aftaga i städerna, derom har jag många gånger hört klagomål — och kanske berättigade klagomål — framställas mot qvinnorna; men att jag skulle få höra sådana anklagelser mot våra qvinnor på landet från landsortsrepresentanter, som jag i dag hört, det hade jag verkligen ej gjort mig någon föreställning om. Jag har nu endast närmare erfarenhet från min ort och kan

*Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinlig
slöjd.*
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till undervis-
ning i qvinnlig
slöjd.

icke svara för någon annan än den, men derifrån kan jag lemna det intyget, att det skulle vara högst märkvärdigt, om man der kunde träffa på en husmoder, hon må nu vara bondhustru eller torparhustru, som icke kunde sköta de mest nödvändiga sysslorna i sitt hus, såsom att lappa sina kläder, sy nya och väfva. Der är det så, att det ännu finnes mängen qvinna, som sätter sin ära i att vara en duglig husmoder; och hon kallas duglig, när hon på våren kan lägga ut så och så många längder väf och sedan kan visa, att hon och hennes man äro klädda i kläder, som hon själf förfärdigat. Och mot sådana qvinnor, som arbeta i sitt anletes svett från tidigt på morgonen till sent på qvällen med hushållsbestyr i allmänhet, kan man icke framställa några befogade beskylningar.

Vi tala här om slöjd. Men hvad menas nu med slöjd? Jo, jag har den erfarenheten, att, då vi fått en lärarinna till orten, som skulle undervisa i slöjd, eller någon folkskolelärarinna som också varit slöjdlärarinna, så hafva de fört med sig en sådan uppfattning af slöjd, att de lärt flickorna att sy blomster och göra halmflätningar och andra grannlåter. Och detta har haft till följd, att de, som fått del af den undervisningen, knotat mot modern, då hon sedan velat undervisa dem i sin enkla slöjd, i de hvardagliga och nödvändiga handarbetena. Då heter det: »Nej, det der är inte bra; den och den gör det, som är mycket vackrare. Jag vill inte sätta mig vid detta, jag vill hellre syssla med sådant, som vi undervisats om i slöjdskolan.» Genom denna slags uppfostran lär man följaktligen flickorna att utbyta sina vanliga qvinnliga arbeten mot konstslöjd; och detta är origtigt och skadligt för vårt land. Nej, låt oss hålla den gamla industrin i ära och låt oss vara befriade från en sådan der konstslöjd! Ty om man på det viset uttränger de husliga arbetena, så kommer detta enligt min öfvertygelse att lända hus och hem och land till skada, och därför röstar jag för afslag å utskottets hemställan.

Häruti förenade sig herrar *Ersson* i Vestlandaholm, *Svenson* i Edum, *Svenson* i Bossgården, *Bergendahl*, *Johansson* i Löfåsen, *Erickson* i Bjersby och *Andersson* i Löfhult.

Herr Truedsson yttrade: Jag kunde nästan afstå från ordet, ty hvad jag ämnade säga är till största delen sagt af min granne. Jag vill villigt erkänna, att slöjdskolan är till stor nytta, men det kommer dock an på, huru mycket man skall räkna till slöjdskolans arbete; blefve det blott nyttiga och behöfliga arbeten för det fattigare folket vore det väl, men då så ej gerna blifver fallet, kan jag ej vara med om ett statsanslag till dylika skolor. Herr talman! Jag yrkar afslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som derunder förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag derå, dels ock slutligen på ärendets återförvisande till utskottet för förnyad

behandling; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd och försiggick, sedan till kontraproposition antagits yrkandet på afslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utlåtandet n:o 2 (i samlingen n:o 4).

röstar Ja;

den, det ej vill,

röstar Nej;

vinner Nej, har Kammaren afslagit nämnda hemställan.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 100 ledamöter röstat ja och 96 nej, i följd hvaraf kammaren bifallit utskottets hemställan; hvilket beslut genom protokollsutdrag skulle delgifvas Första Kammaren.

§ 5.

Slutligen föredrogs och bifölls Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 5), med anledning af väckt motion om indragning af den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna samt om offentliggörande af en öfver resultatet vid anstalten utarbetad sammanfattning.

Jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen skulle jemväl detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Rättelse.

I Andra Kammarens prot. n:o 12, sid. 42, rad. 18 nedifr. står: slutningen läs: lutningen